

A referencialitás szintjei a magyar és az angol nyelvben

Országos Tudományos Diákköri dolgozat

Kocsis Eszter

Pécs, 2022

Tartalom

1. Bevezetés.....	3
2. Szakirodalmi háttér	4
2.1. Alapfogalmak	4
2.2. Grohmann fáziselmélete.....	5
2.3. A Varga-modell.....	6
3. Egzisztenciális mondatok.....	8
3.1. Neutralizáció az egzisztenciális mondatokban.....	15
3.2. Folyamatosság és az egzisztencialitás.....	19
4. Nem egzisztenciális igék.....	19
5. Absztrakt főnevek	21
6. Felhasznált irodalom	25

1. Bevezetés

Különböző nyelvek különböző morfoszintaktikai eszközökkel fejezik ki a referencialitást, a specifikusságot és a határozottságot. Abban is különböznek, hogy a főnevek milyen névelőkkel állhatnak együtt, és hogy milyen pozíciókban milyen referencialitási szinteket lehet kifejezni. Sőt, egy-egy nyelven belül sem lehet minden referencialitási szintet minden pozícióban mindig kifejezni (Alberti 1997). A dolgozatom célja, hogy összefoglaljam és összehasonlítsam a magyar és az angol nyelven a referencialitás különböző szintjeinek megjelenését különböző pozíciókban és különböző ige típusokkal. Kontrasztív elemzést kínálva a két nyelv különbségeinek Grohmann-féle fáziselméletét (2000) használom, amiben Grohmann-tartományról tartományra magyarázom az észrevételeket.

A dolgozatban két jelentős mértékben különböző nyelv kerül összehasonlításra. A magyar nyelv a finnugor nyelvcsaládba tartozó agglutináló nyelv, amelyet szabad szórend jellemez; pontosabban, a szórendet nem az határozza meg, hogy egy frázis milyen grammatikai funkciót tölt be a mondatban (pl. alany, tárgy), hanem a diskurzusbeli szerep felülírhatja a semleges SVO alapszórendet. Ennek megfelelően az igei frázis előtt a következő operátorok fordulhatnak elő a mondatban (ebben a sorrendben): kontrasztív topik, topik, kvantor, fókusz. Ezzel szemben az angol nyelv az indoeurópai, azon belül a germán nyelvcsaládba tartozik, izoláló nyelv, amelyet szigorú SVO szórend jellemez.

Mivel a magyarban az operátort tartalmazó mondatokban a szórend esetenként ugyanaz lehet, mint semleges mondatokban, az intonáció segíthet megkülönböztetni az eltérő értelmezéseket. Az egyértelműség kedvéért a magyar példamondatok esetén az intonációt is jelölöm Varga (2016) modellje alapján.

A dolgozat felépítése a következő: Az alapfogalmak definiálása után bemutatom az elemzés keretként felhasznált Grohmann-fáziselméletet, valamint a magyar példamondatok esetén az intonáció jelölésére felhasznált Varga-modellt (2016) és a dolgozatban releváns intonációs mintázatokat. Ezt követően először az egzisztenciális igeek argumentumait vizsgálom különböző esetekben: megkülönböztetek létezést, létrejövést és létrehozást kifejező igeeket, valamint ezek ige kötő változatait. Az egzisztenciális igeek páciens argumentumát különböző pozíciókban vizsgálom, majd bemutatom, hogy a semleges mondatokhoz képest milyen esetekben neutralizálhatóak az addig leírt megszorítások. A létezést kifejező igeek után a nem egzisztenciális igeek argumentumait is vizsgálom, végül kitérek arra is, hogy milyen hatással van a névelőhasználatra a főnév megszámlálható vagy éppen absztrakt jellege.

2. Szakirodalmi háttér

2.1. Alapfogalmak

A szakirodalomban sincsen teljes egyetértés abban, hogy hogyan is ragadhatók meg a referencialitás szintjeit leíró terminusok egzakt módon. Az alábbiakban a dolgozatban felhasznált értelmezéseket foglalom össze.

Referencialitás. Olyan főnévi kifejezés, aminek a referenséről valamit állítunk. Vissza lehet rá utalni, antecedenséül szolgálhat valamilyen névmási kifejezésnek (Alberti 1997).

Specifikusság. Olyan főnévi kifejezés, aminek a referense egy már ismert elemcsoport része (Enç 1991).

Határozottság. Olyan főnévi kifejezés, aminek a referense egyértelműen beazonosítható a kontextusban, egyedi és már ismert (Lyons 1999).

Viszket (2012) alapján az (1) és (2) példák illusztrálják a magyar nyelvben a referencialitás különböző szintjeit. Az (1) példában a *levél* nem referenciális kifejezés, így a következő mondatban nem lehet rá visszautalni. A (2) példa első mondatában az *osztály* előtt határozott névelő áll, jelezve, hogy határozott a főnév, tudjuk, hogy pontosan melyik osztály volt kirándulni. A második mondatában az *egy gyerek* specifikus főnévi kifejezés; már korábban említettük az osztályt, azaz gyerekek egy csoportját, aminek része a mondatban szereplő gyerek, de nem határozott névelő áll előtte, mert nem tudjuk, pontosan melyik gyerekről van szó. A *pénztárca* előtt a *gyerek*hez hasonlóan határozatlan névelő áll, azonban ez a kifejezés nemspecifikus, mert a diskurzusban korábban nem volt bevezetve egy pénztárcából álló elemcsoport.

(1) Péter délelőtt levelet írt. *Hosszú volt (a levél). (Viszket 2012: 161)

(2) Tegnap az osztály kirándulni volt. Egy gyerek talált egy pénztárcát. (Viszket 2012: 161)

Mint a fenti magyarázatokban is érezhető, a referencialitás szintjei szoros kapcsolatban vannak a névelőhasználattal. A magyar névelők használatát és a különböző referencialitási szinteket (Alberti 1997) az 1. táblázatban foglalja össze. Ez alapján a magyarban a referencialitásnak négy szintjét különböztetjük meg: nemreferenciális, nemspecifikus referenciális, specifikus és határozott. Az angol is megkülönböztet határozott névelő (*the*) és határozatlan névelő (*a(n)*) között, így az alábbi táblázat az angolra is érvényes.

A határozatlan névelőhöz két referencialitási szint is tartozik: nemspecifikus referenciális és (nemhatározott) specifikus. A két olvasat elkülönítése érdekében a példamondatokban specifikus értelmezés esetén aláhúzással jelölöm az *egy* és *a(n)* névelőket, míg a nemspecifikus értelmezésű határozatlan névelőket jelöletlenül tüntetem fel.

nemreferenciális	referenciális	
nemspecifikus		specifikus
határozatlan		határozott
csupasz egyes szám	<i>egy</i> / csupasz többes szám	<i>a(z)</i> / tulajdonnév
csupasz anyagnév egyes számban		

1. táblázat: A referencialitás szintjei a magyarban (Alberti 1997)

2.2. Grohmann fáziselmélete

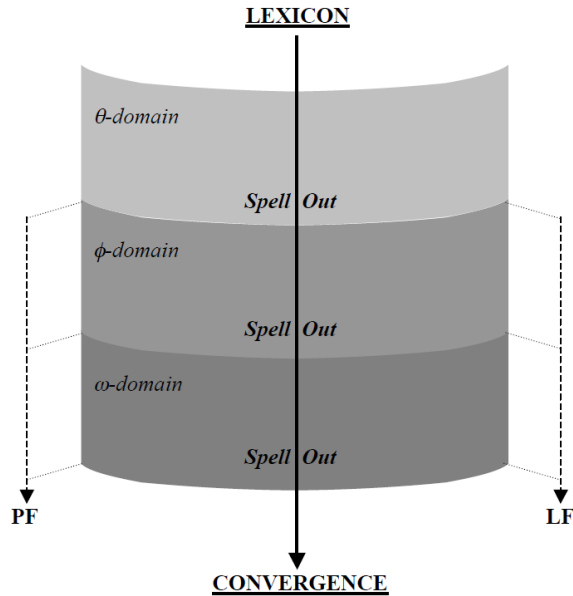
A dolgozatomban a referencialitás szintjeire vonatkozó megkötések Grohmann fáziselméletének (2000) keretében elemzem és magyarázom, ami a generatív szintaktikai minimalizmus egyik legmodernebb elmélete, amit 2021 óta a magyar nyelv leírására is alkalmaznak (l. Alberti–Farkas 2021, Farkas et al. 2021)¹. Nagy előnye az elméletnek, hogy minden egyes mozzanatnak szemantikai és/vagy pragmatikai háttere is van.

Grohmann (2000) szerint a deriválás során három tartományon át épül a mondat; mindhárom tartománynak pedig más-más szerepe van. A tartományokat az 1. ábra szemlélteti.

A Θ tartományban ($\Theta\Delta$) a vonzatok megkapják a thematikus szerepüket. Ezt követően a Φ tartományba ($\Phi\Delta$) mozoghatnak a vonzatok, a szabad bővítmények pedig itt „szünetek”. Ebben a tartományban történik a morfoszintaktikai jegyek ellenőrzése, azaz az egyeztetés. Emellett Doner (2018) szerint ez a tartomány a horgonyzásról is szól: itt lesz meghatározva, hogy milyen szereplők centrálisak² az eseményszerkezetben. Ezután az összetevők az Ω tartományba ($\Omega\Delta$) mozoghatnak, ami megfelel a magyar operátorzónának; itt történik az információszerkezet kiépülése (Grohmann 2000).

¹ Az elmélet az angol nyelvre egyelőre a magyarhoz képest kevésbé részletesen van kidolgozva, így a későbbiekben részletes ágrajzok csak a magyar példamondatokról lesznek.

² Ez a centralitás tulajdonképpen az alanyi és a tárgyi grammatikai funkcióban mutatkozik meg.

1. ábra: A kiolvasási fázisok modellje (Grohmann 2000)

A fáziselmélet korlátozza a mozgások számát és típusát is: vagy tartományok között ($\Theta \rightarrow \Phi$, $\Phi \rightarrow \Omega$), vagy pedig egy tartományon belül, azaz a tartományi besorolást megőrizve ciklusok között ($\Theta X \rightarrow \Theta Y$, $\Phi X \rightarrow \Phi Y$, $\Omega X \rightarrow \Omega Y$) lehetséges a mozgás (Grohmann).

A Grohmann-féle fáziselmélet hatásláncolata nyelvfüggetlen, de az egyes szintaktikai megszorítások nyelvfüggőek. Jelen dolgozatomban a referencialitás szintjeire vonatkozó megszorításokat vizsgálom. Elképzelésem szerint a különböző tartományok a referencialitás különböző szintjeire szabnak meg [+] vagy [-] szabályokat. Az, hogy melyik tartomány melyik szintről hoz kikötéseket, univerzális, de nyelvtől függően más kikötések lehetnek meghatározva.

A $\Theta\Delta$ -ban a jelentéssel kapcsolatos megszorítások vannak megadva. A későbbiekben olvasható, hogy a létezés kifejező igék páciensi vonzatai máshogy viselkednek, mint az egyéb igevonzatok, az ebből fakadó egy nyelven belül különböző megszorításokért így ez a tartomány felelős.

Az ige jelentésétől független megszorításokat a $\Phi\Delta$ adja meg, amik a referencialitásra vonatkoznak. Az ebben a tartományban előforduló összetevőkre nem csak az itt megszabott kitételek vonatkoznak, hanem a korábban a $\Theta\Delta$ -ban megadott megszorítások is, tehát a két tartomány által megadott megszorítások összeadódnak.

2.3. A Varga-modell

Magyar példamondataimban a Varga-féle (2016) intonációs jelöléseket használom, ezzel egyértelműsítve a mondatok olvasatát és azt, hogy milyen pozícióban vannak az egyes összetevők. Ez nagyon fontos, hiszen egyes pozíciókban, vagy egyes intonációk mellett más kikötések tartoznak a referencialitás szintjeire a magyarban.

Varga (2016) a magyar mondatot két részre osztja: topik és komment. A topik szakasz opcionális, de több összetevőt is tartalmazhat. Ezzel szemben a komment szakasz kötelező, de bizonyos összetevők itt is opcionálisak, vagy akár többször is megjelenhetnek. A topik és komment szakaszokban előforduló összetevőket a 2. táblázat mutatja be.

Mondat				
T*	Komment			
	Kvantor*	{ (F) }	V	PostV*
		(PDMA) ³	(VMod)	

2. táblázat: A magyar mondat strukturális pozíciói (Varga 2016)

Varga (2016) szerint a mondatok összetevői intonációs frázisok [intonation phrases], amik tulajdonképpen egy olyan egységnek felelnek meg, amiben egy intonációminta hangzik el, amit Varga kontúrnak [intonation contour] nevez. Ennek a kötelező része az utolsó (vagy az egyetlen) hangsúlyos szótagon kezdődik, ami a magyarban mindig a szó legelső szótagja. A következő kontúrokat különböztetjük meg egymástól: Half Fall [ˈ], Full Fall [ˋ], Fall-Rise [ˋˊ], Rise [ˊ], High Monotone [ˉ], valamint Descent [ˋˋ]. A kontúrok jelölése mellett a topik és komment szakasz közötti határ megmutatására a [||] szimbólumot használjuk.

A magyar kijelentő mondatokban a legjellemzőbb intonáció az, ha minden hangsúlyos szótag Half Fall kontúrt kezdeményez, az utolsót leszámítva, ami Full Fall-t kezdeményez – ezt mutatja be a (3a). Amennyiben azonban a komment tartalmaz fókuszt, a Full Fall a fókusszal kezdődik, és a fókusz mögött álló összetevők jellemzően hangsúlytalanok, mint a (3b) példamondatban látható (Varga 2016).

Ha topik is van a mondatban, ennek összetevői Half Fall kontúrokat indítanak, viszont opcionálisan a topik utolsó hangsúlyos eleme kezdeményezhet Rise-t is, amit (3c)-ben illusztrálok (Varga 2016).

³ PDMA: Positive Degree/Manner Adverb

- (3) a. 'Elvitték a 'vendégeket a 'borfesztiválra. (Varga 2016: 57)
 b. 'Dante 'Ravennában halt meg. (Varga 2016: 61)
 c. A 'gyerekek a 'szünetet | a 'nagymamánál töltötték. (Varga 2016: 70)

3. Egzisztenciális mondatok

Mindkét nyelvben nagy szakirodalma van az egzisztenciális mondatoknak, különösen a páciens argumentumra vonatkozó kikötéseknek. Az alábbi példasorokban azt mutatom meg, hogy milyen kikötések vonatkoznak a két nyelvben erre az argumentumra létezést, létrejövést és létrehozást kifejező igék esetén a semleges mondat különböző pozícióiban.

(4) Létezést kifejező igék (magyar): páciens posztverbális pozícióban

- a. *'Tegnap a 'menzán | 'volt Ø 'légy a 'levesemben.
 b. 'Tegnap a 'menzán | 'volt egy 'légy a 'levesemben.
 c. *'Tegnap a 'menzán | 'volt egy 'légy a 'levesemben.
 d. *'Tegnap a 'menzán | 'volt a 'légy a 'levesemben.

(5) Létezést kifejező igék (angol)

a. *Yesterday	in	the	canteen	there	was	Ø	fly	in	my	soup.
tegnap	Ine	az	menza	ott	van.Past	Ø	légy	Ine	Psr.1.Sg	leves
b. Yesterday	in	the	canteen	there	was	a	fly	in	my	soup.
tegnap	Ine	az	menza	ott	van.Past	egy	légy	Ine	Psr.1.Sg	leves
c. *Yesterday	in	the	canteen	there	was	<u>a</u>	fly	in	my	soup.
tegnap	Ine	az	menza	ott	van.Past	<u>egy</u>	légy	Ine	Psr.1.Sg	leves
d. *Yesterday	in	the	canteen	there	was	the	fly	in	my	soup.
tegnap	Ine	az	menza	ott	van.Past	a(z)	légy	Ine	Psr.1.Sg	leves
- 'Tegnap a menzán [*Ø/*egy/egy/*a] légy volt a levesemben.'

A (4) és (5) példasorokban azt az esetet veszem górcső alá, amikor az ige létezést fejez ki és az argumentuma posztverbális pozícióban van. Ilyen igék esetén érvényes a Barwise–Cooper (1981) által leírt Non-Definiteness Effect, ami megtiltja a páciens argumentumának a határozottságot. Alberti (1997) szerint ezen kívül a specifikusság is tiltva van ilyen igék esetén. Mint a 2.2. fejezetben leírtam, az ige jelentésével összefüggő korlátozások a $\Theta\Delta$ -ban dőlnek el. Azaz a Non-Definiteness Effect és a Non-Specificity Effect a $\Theta\Delta$ -ban a referencialitás szintjei

közül megtiltja a határozottságot és a specifikusságot, megengedi a nemreferencialitást és a referenciális nemspecifikusságot. A $\Theta\Delta$ tehát a következő megszorítást szabja meg: [$<$ specifikus].

Miután a $\Theta\Delta$ -ban érvényesül a [$<$ specifikus] megszorítás, az összetevők felmozognak $\Phi\Delta$ -ba, mivel itt történik az egyeztetés. Itt posztverbálisan jelenik meg a páciens, ahol nem megengedett a csupaszság, azaz legalább referenciális kell legyen a páciens. Ezek alapján a $\Phi\Delta$ a következő megszorítást szabja meg: [$\geq$ referenciális]. A [$<$ specifikus] és [$\geq$ referenciális] megszorítások összeadódnak, amiből az következik, hogy ebben a pozícióban mindkét nyelvben kizárólag a referenciális nemspecifikus pácienset tartalmazó mondatok grammatikusak.

Mint látható a példákban, ez a felső korlátozás csak a páciens argumentumra érvényes, hiszen más főnévi kifejezések mind a magyar, mind az angol példákban előfordulnak határozott névelővel. Mint a fenti példákban látható, ezekben az esetekben a magyar és az angol között nincsenek eltérések.

(6) Létrejövést kifejező igék (magyar): páciens posztverbális pozícióban

- a. */Tegnap | 'alakult $\emptyset$ 'kórus az 'iskolában.
- b. 'Tegnap | 'alakult egy 'kórus az 'iskolában.
- c. */Tegnap | 'alakult egy 'kórus az 'iskolában.
- d. */Tegnap | 'alakult a 'kórus az 'iskolában.

(7) Létrejövést kifejező igék (angol)

- a. * $\emptyset$ choir formed at the school yesterday.
 $\emptyset$ kórus alakul.Past Ade a(z) iskola tegnap.
- b. A choir formed at the school yesterday.
 egy kórus alakul.Past Ade a(z) iskola tegnap.
- c. *A choir formed at the school yesterday.
egy kórus alakul.Past Ade a(z) iskola tegnap.
- d. *The choir formed at the school yesterday.
 a(z) kórus alakul.Past Ade a(z) iskola tegnap.

'Tegnap [$*\emptyset$ /*egy/egy/*a] kórus alakult az iskolában.'

Mint a (6) magyar és (7) angol példasorban látható, a létrejövést kifejező igék esetén is ugyanazok a megszorítások érvényesek, mint a létige esetén. $\Theta\Delta$ -ban az igei karakter két szintet

enged meg: a nemreferencialitást és a referenciális nemspecifikusságot, tehát tiltja a határozottságot és a specifikusságot. A $\Phi\Delta$ tartomány emellett megköti, hogy legalább referenciálisak kell legyenek a főnévi kifejezések, így végül csak a referenciális nemspecifikus szint megengedett.

A magyar és a fordításának tekinthető angol példaszor közötti különbség, hogy míg a magyar megengedi, hogy a páciens posztverbálisan forduljon elő, az angolban sokszor szigorúbb a szórend. Létrejövést jelentő igék esetén a páciens argumentum a mondat alanya, ami kötelezően az ige előtt helyezkedik el. Ez azonban nem változtat a megszorításokon, hiszen a páciens ugyanúgy a $\Theta\Delta$ -ban születik, majd felmozog a $\Phi\Delta$ -ba, és mindkét tartomány megszorításai érvényesek rá.

(8) Létrehozást jelentő igék (magyar): páciens posztverbális pozícióban

- a. */Tegnap | 'alakítottunk 'kórust az 'iskolában.
- b. /Tegnap | 'alakítottunk egy 'kórust az 'iskolában.
- c. */Tegnap | 'alakítottunk egy 'kórust az 'iskolában.
- d. */Tegnap | 'alakítottuk a 'kórust az 'iskolában.

(9) Létrehozást jelentő igék (angol)

- a. *Yesterday we formed Ø choir at the school.
 tegnap 1/Pl alakít.Past Ø kórus Ade a(z) iskola
- b. Yesterday we formed a choir at the school.
 tegnap 1/Pl alakít.Past egy kórus Ade a(z) iskola
- c. *Yesterday we formed a choir at the school.
 tegnap 1/Pl alakít.Past egy kórus Ade a(z) iskola
- d. *Yesterday we formed the choir at the school.
 tegnap 1/Pl alakít.Past a(z) kórus Ade a(z) iskola

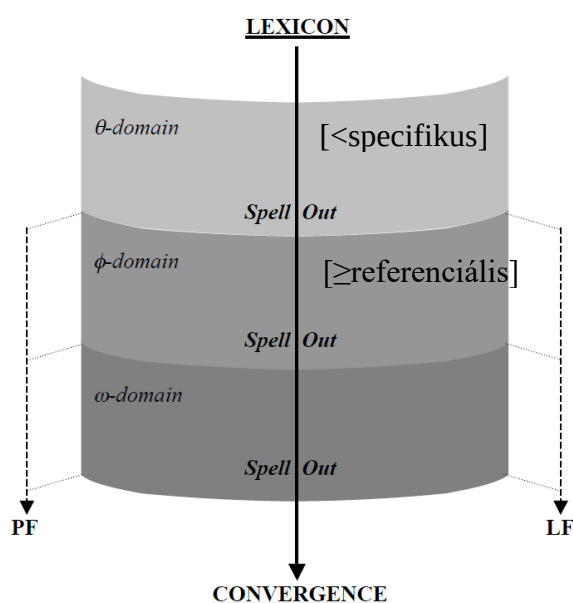
'Tegnap alakítottunk [*Ø/*egy/egy/*a] kórust az iskolában.'

A (8) és (9) példaszorban a létrehozást kifejező igék esetén vizsgálom a páciens argumentum számára elérhető referencialitási szinteket. A magyarban az előző példaszorokhoz hasonlóan a páciens posztverbálisan található. Az angol példaszorban az egyetlen semleges szórend szerint vannak feltüntetve a magyar példával egyező jelentésű mondatok, azonban mivel a páciens szereplő a mondat tárgya, így (9)-ben a magyarhoz hasonlóan posztverbális pozícióban van a páciens.

Mint a (4)-(9) példáiban látható, a létrehozást kifejező igékre is ugyanazok a megszorítások vonatkoznak, mint a létezést és a létrejövést kifejező igékre. Az igei karakter kizárja a határozottságot és a specifikusságot a $\Theta\Delta$ -ban, a $\Phi\Delta$ -ban pedig az ige mögött nem megengedett a nemreferencialitás. Ebből következik, hogy csak a referenciális nemspecifikus páciens grammatikus.

A (5), (7) és (9) példaszorok bemutatták az angolban elérhető referencialitási szinteket az angol által egyetlen megengedett (SVO) szórendben. A magyar nyelv azonban több más szórendet is megenged. A következőkben azt vizsgálom, hogy a magyar semleges mondatok preverbális pozícióiban ugyanazok a megszorítások vonatkoznak-e a páciens szereplőre, mint posztverbális pozícióban.

A (4)-(9) példaszorokra vonatkozó megszorításokat a 2. ábrán összegzem.

2. ábra: Megszorítások egzisztenciális mondatokban posztverbális páciensre

(10) Létezést kifejező igék (magyar): páciens VModban

- 'Tegnap a 'menzán | $\emptyset$ 'légy volt a 'levesemben.
- 'Tegnap a 'menzán | egy 'légy volt a 'levesemben.
- *'Tegnap a 'menzán | egy 'légy volt a 'levesemben.
- *'Tegnap a 'menzán | a 'légy volt a 'levesemben.

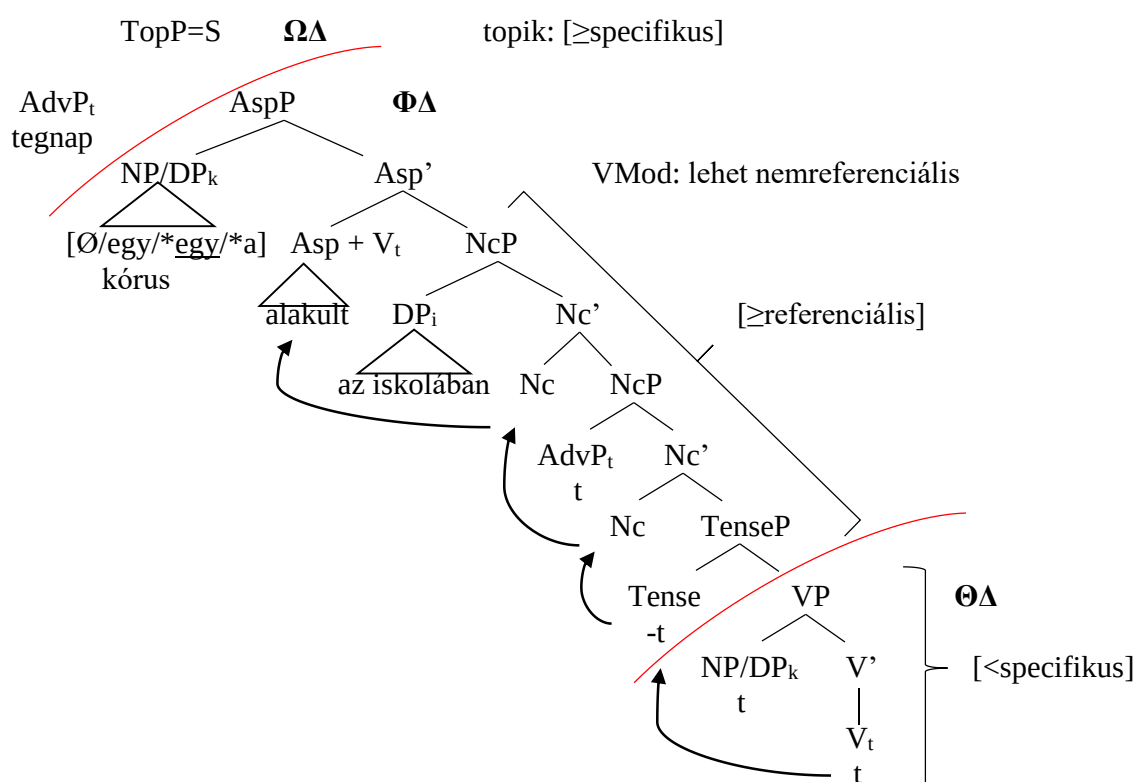
Az igemódosítói pozícióban (VMod) vizsgálom először a létezést kifejező igéket (10)-ben. Az igei karakter a $\Theta\Delta$ -ban a Non-Definiteness Effectnek (Barwise–Cooper 1981) és a Non-

Specificity Effectnek (Alberti 1997) megfelelően tiltja a határozottságot, valamint a specifikusságot. $\Theta\Delta$ -ból az összetevők felmozognak $\Phi\Delta$ -ba, hogy megtörténjen a morfoszintaktikai jegyek egyeztetése. Itt azonban nem egy ige mögötti pozíciót foglalnak el, hanem a $\Phi\Delta$ tetején lévő igemódosítói pozíciót, azaz az ige elé kerülnek, és az igével egy hangsúlyegységet alkotnak. A korábbi példákban a $\Phi\Delta$ elvárta, hogy a főnevek legalább referenciálisak legyenek, azonban ez nem igaz az ige előtti pozícióra. VMod-ban így az egyetlen megszorítás a [$<$ specifikus], azaz a főnév állhat csupaszon (nemreferenciális) vagy határozatlan névelővel, ha annak nemspecifikus az értelmezése.

(11) Létrejövést kifejező igék (magyar): páciens VModban

- a. /Tegnap | $\emptyset$ 'kórus alakult az 'iskolában.
- b. /Tegnap | egy 'kórus alakult az 'iskolában.
- c. */Tegnap | egy 'kórus alakult az 'iskolában.
- d. */Tegnap | a 'kórus alakult az 'iskolában.

A 3. ábrán ágrajzon láthatóak VModban elhelyezkedő páciensre szabott megszorítások, amiket a (11) példa mondatain vezetek le.

3. ábra: /Tegnap | [Ø/egy/*egy/*a] 'kórus alakult az 'iskolában.

Az ige páciens argumentuma a $\Theta\Delta$ -ban jön létre. Itt az ige jelentésétől függő kikötések vannak meghatározva, amik egzisztenciális ige esetén [$<$ specifikus]. Ezután az argumentum tovább mozog $\Phi\Delta$ -ba. Itt az ige mögötti pozícióban a [$\geq$ referenciális] megszorítás érvényesül, ami a $\Theta\Delta$ megszorításaival összeadva kizárólag a referenciális nemspecifikus szintet engedi meg. A páciens azonban a tartomány tetején lévő VMod pozíciót foglalja el, ahol a $\Phi\Delta$ nem hoz megszorításokat. Ez azonban csak a referencialitásra vonatkozik, hiszen a $\Theta\Delta$ megszorításai továbbra is összeadódnak a $\Phi\Delta$ (itt neutralizált) megszorításaival. Így a $\Phi\Delta$ megengedi a csupaszságot, de a főnévi szerkezet számára továbbra sem elérhetők a specifikus és határozott szintek.

A létrejövést kifejező igék esetében az igemódosítóban megjelenő páciens számára szintén két referencialitási szint megengedett: a referenciális nemspecifikus, valamint a nemreferenciális. Ez nemcsak a (6) magyar példamondataival megy szembe, hanem a (7) angol példasorral is, amiben a páciens (11)-hez hasonlóan az ige előtt található. Ezek szerint a magyar és az angol másféle kikötéseket szab a csupaszságra. A magyar nyelvben a pozíció dönti el, hogy megengedett-e a nemspecifikusság; posztverbálisan nem, de ige előtt igen. Az angol azonban feltehetően nem így működik, hiszen sem az ige mögött nem volt megengedett a nemspecifikusság (5)-ben és (9)-ben, sem az ige előtt (7)-ben. Nem mondható azonban, hogy az angolban mindig legalább referenciálisak kell legyenek a főnevek, hiszen ismerünk olyan eseteket (l. 5. fejezet), amikor névelő nélkül állhatnak az angol főnevek.

Nem csak a Grohmann-féle tartományok szabnak meg különböző kikötéseket a főnevek referencialitási szintjével kapcsolatban, hanem a főnév maga is. Az angolban nem létezik, hogy egy megszámlálható főnév szám tekintetében specifikálatlanul legyen feltüntetve; a főnévnek referálnia kell. A magyar azonban megengedi ezt, így az ige előtt állhat csupaszon a főnév. Az angolban, ha a $\Phi\Delta$ a magyarhoz hasonlóan meg is engedné a nemreferencialitást az ige előtt, a (megszámlálható) főnév korlátozza, így (11)-gyel ellentétben (7)-ben a nemreferenciális verzió nem grammatikus.

(12) Létrehozást jelentő igék (magyar): páciens VModban

- a. /Tegnap | Ø 'kórust alakítottunk az 'iskolában.
- b. /Tegnap | egy 'kórust alakítottunk az 'iskolában.
- c. */Tegnap | egy 'kórust alakítottunk az 'iskolában.
- d. */Tegnap | a 'kórust alakítottuk az 'iskolában.

Mint (12)-ben is látható, a létrehozást kifejező igék esetén is ugyanaz a megszorítás vonatkozik a VMod-ban lévő páciens argumentumra, mint létezést és létrejövést kifejező igék esetén. A következők a megszorítások: A magyar nyelvben megengedett, hogy a megszámlálható főnevek szám tekintetében specifikálatlanok legyenek, így nincs kizárva a nemreferencialitás, mint az angol esetben (vö. (9)). A $\Theta\Delta$ -ban az egzisztenciális ige miatt tiltott a határozottság és a specifikusság. A $\Phi\Delta$ az ige előtt megengedi a csupasztságot, így a páciensre csak a [$\geq$ specifikus] kikötés vonatkozik.

A (10), (11) és (12) példákban a páciens argumentumok az igemódosítói pozícióban helyezkedtek el, (4)-(9) pedig (a magyar példasorokban) posztverbálisan. A következő példasorokban a páciens argumentum szintén az ige mögött helyezkedik el, azonban (4)-(9)-el ellentétben az igemódosítói pozíció ki van töltve, pl. igeekötővel. Ennek szintén nincsen angol megfelelője, így a következő magyar mondatokhoz jelentésben legközelebb álló angol mondatok a (5), (7) és (9) példasorokban találhatók.

(13) Létrejövést jelentő igék (magyar): kitöltött VMod

- a. *'Tegnap a 'menzán | 'ott volt $\emptyset$ 'légy a 'levesemben.
- b. *'Tegnap a 'menzán | 'ott volt egy 'légy a 'levesemben.
- c. 'Tegnap a 'menzán | 'ott volt egy 'légy a 'levesemben.
- d. 'Tegnap a 'menzán | 'ott volt a 'légy a 'levesemben.

Az ige igemódosítóval együtt ((13)-ban az *ott*, jellemzően az igeekötő) olyan specifikus olvasatot kap, ami egyrészt az angolban nem létezik, másrészt módosítja a $\Theta\Delta$ kikötéseit. Ez az igeváltogat a korábbiakkal ellentétben pont a specifikus és a határozott szinteket engedi meg, azaz [$\geq$ specifikus] kikötést szab meg a $\Theta\Delta$. A $\Theta\Delta$ -ból a $\Phi\Delta$ -ba mozognak az összetevők, ami csak az ige előtt engedi meg a csupasztságot. Mivel az az *ott* szóval van kitöltve, a páciens az ige mögött áll, ezért a $\Phi\Delta$ [$\geq$ referenciális] kikötést szab meg. A két tartomány kikötéseit összeadva a specifikus és a határozott szintek elérhetők a páciens argumentum számára.

(14) Létrejövést kifejező igék (magyar): kitöltött VMod

- a. *'Tegnap | 'megalakult $\emptyset$ 'kórus az 'iskolában.
- b. *'Tegnap | 'megalakult egy 'kórus az 'iskolában.
- c. 'Tegnap | 'megalakult egy 'kórus az 'iskolában.
- d. 'Tegnap | 'megalakult a 'kórus az 'iskolában.

A létezést kifejező igéhez hasonlóan működik a létrejövést kifejező ige is a (14)-ben. Az igekötő miatt az ige olvasata olyan módon változik, hogy [$<$ specifikus] helyett [$\geq$ specifikus] kikötést szab ki a $\Theta\Delta$ -ban a páciensre. A $\Phi\Delta$ csak az ige előtt engedné meg a nemspecifikusságot, azonban ez már az igekötővel van kitöltve. Az ige mögött a [$\geq$ referenciális] kikötés érvényes.

(15) Létrehozást jelentő igék (magyar): kitöltött VMod

- a. */Tegnap | 'megalakítottunk 'kórust az 'iskolában.
- b. */Tegnap | 'megalakítottunk egy 'kórust az 'iskolában.
- c. /Tegnap | 'megalakítottunk egy 'kórust az 'iskolában.
- d. /Tegnap | 'megalakítottuk a 'kórust az 'iskolában.

(15)-ben a létrehozást kifejező igékkel kapcsolatban láthatóak ugyanazok a megszorítások, mint a létezést és létrejövést kifejező igék esetén. Az igekötős ige a $\Theta\Delta$ -ban [$\geq$ specifikus] megszorítást szab meg, a $\Phi\Delta$ a posztverbális elemekre pedig [$\geq$ referenciális] megszorítást, így a (15) példásor mondataiban szereplő páciensek számára a specifikus és a határozott szintek a grammatikusak.

3.1. Neutralizáció az egzisztenciális mondatokban

Alberti (1997) és Alberti–Laczkó (2018) különböző effektusokat írnak le a Non-Definiteness Effect és a Non-Specificity Effect semlegesítésére. A magyarban operátorok (kontrasztív topik, topik, kvantor, fókusz) a sima topik kivételével megengedik mind a négy referencialitási szintet; nemreferencialitást is, ami korábban csak az igemódosítói pozícióban volt megengedett.

Ez azt jelenti, hogy a magyar operátorzónával azonos $\Omega\Delta$ nem új kikötéseket szab meg, amelyek összeadódnak az előző két tartomány megszorításaival, hanem felülírja a korábbi megszorításokat.

A neutralizációs hatások az nem érvényesíti azonban a topik pozíció, amire a $\Phi\Delta$ -ban érvényesülő kikötések érvényesek. Ennek az lehet az oka, hogy a topik pozíció a $\Phi\Delta$ -hoz hasonlóan a horgonyzásról szól, és megköveteli, hogy az itt tartózkodó összetevő [$\geq$ specifikus] legyen (É. Kiss 2002).

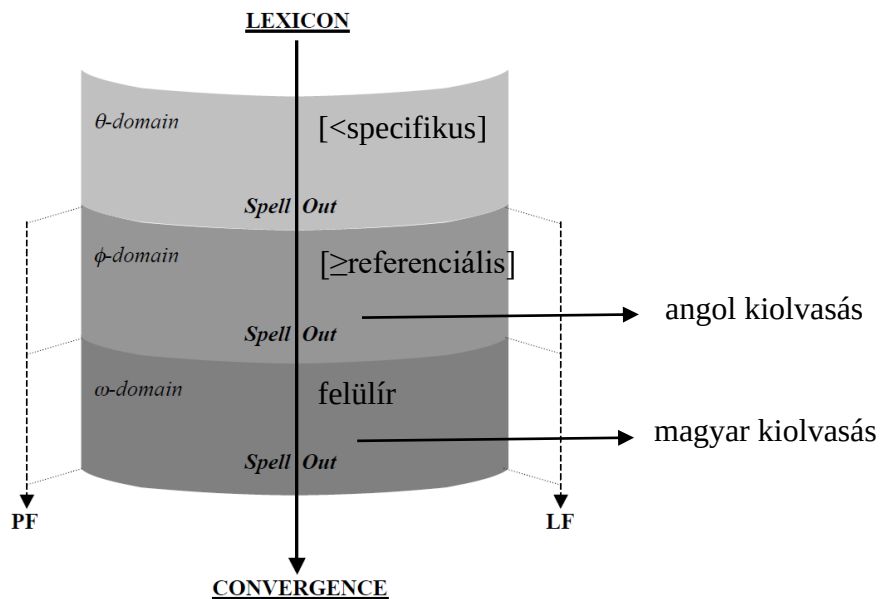
(16) 'Tegnap a /menzán | [$\emptyset$ /egy/egy/a] 'légy volt a levesemben (nem egy szúnyog).

(16)-ban az operátorzónában fókuszpozícióban található a páciens argumentum. Ugyan a $\Theta\Delta$ [$\leq$ specifikus] kikötést szabott meg az ige egzisztenciális karaktere miatt, a $\Phi\Delta$ pedig korlátozza a nemreferencialitást, az $\Omega\Delta$ -ban ezek az effektusok felülíródnak, így mind a négy referencialitási szint elérhető lesz ebben a pozícióban.

Az angolban ez a neutralizálás nem elérhető, mivel az angolban nincsen a magyarnak megfelelő fókuszpozíció (valamint a többi pozíció sem érhető el az operátorzónában). Ennek ellenére az angol is képes fókuszjelentést kifejezni, pl. erős hangsúlyozással, passzíválással, vagy cleft-ekkel (Othaman 2016). *It*-cleft-es példa látható (17)-ben, amire azonban továbbra is érvényes a *fi*-ban megszabott [$\geq$ referenciális] megszorítás. Mivel a mondatban a létezés kifejező ige páciens argumentuma az *it*, így nem a *fly*-ra vonatkoznak a $\Phi\Delta$ -ban megszabott [$<$ specifikus] megszorítások. Éppen ellenkezőleg, más argumentum számára a $\Theta\Delta$ [$\geq$ specifikus] megszorítást ír elő.

(17) It was [$*\emptyset/*a$ /a /the] fly that was in my soup.
 3Sg van.Past [$*\emptyset/*egy/egy/a(z)$] légy ami van.Past Ine Psr.1Sg leves
 '[$*\emptyset/*egy/egy/a$] légy volt az, ami a levesemben volt.'

Ugyan fókuszértelmezése van a *fly*-nak a (17) példában, egyik összetevő sem az operátorzónában van, ezért nem neutralizálódnak a $\Theta\Delta$ és a $\Phi\Delta$ megszorításai. Ugyan a deriválás során az angol összetevők is felmozoghatnak az $\Omega\Delta$ -ba, az angolban még ez előtt kiolvasható a mondat, így a fonetikai formából nem tudjuk meg, hogy az operátorzóna az angolban is neutralizálja-e a korábbi megszorításokat. Ráadásul az angolban a $\Theta\Delta$ és $\Phi\Delta$ megszorításai mellett a főnév tulajdonságai is korlátozzák az elérhető referencialitási szinteket; megszámlálható főnevek számára nem megengedett a csupaszság. A három tartományban érvényesülő eseteket a 4. ábra mutatja be.

4. ábra: Operátorzóna és a kiolvasás helye

Az alábbiakban arra láthatunk példát, hogy a fókuszos mondat önmagában neutralizálja a korábbi megszorításokat, nem csak akkor, ha a páciens áll a fókuszbán (vö. Alberti 1997, Alberti–Laczkó 2018). (18)-ban egy szabad bővítmény áll a fókuszpozícióban, a páciens argumentum pedig posztverbálisan helyezkedik el az igemódosító pozícióban.

(18) \Kedden volt [Ø/egy/egy/a] légy a levesemben.

(19) és (20) példákban a fókuszbán kizárólag az ige áll, de így is mind a négy referencialitási szint megengedett. Ugyanezek a mondatok azt is megmutatják, hogy nem csak létezés, de létrejövés és létrehozás kifejezése esetén is megtörténik ez a neutralizáció. A (19) példán szemléltetve az 5. ábrán részletesen is bemutatom a megszorításokat.

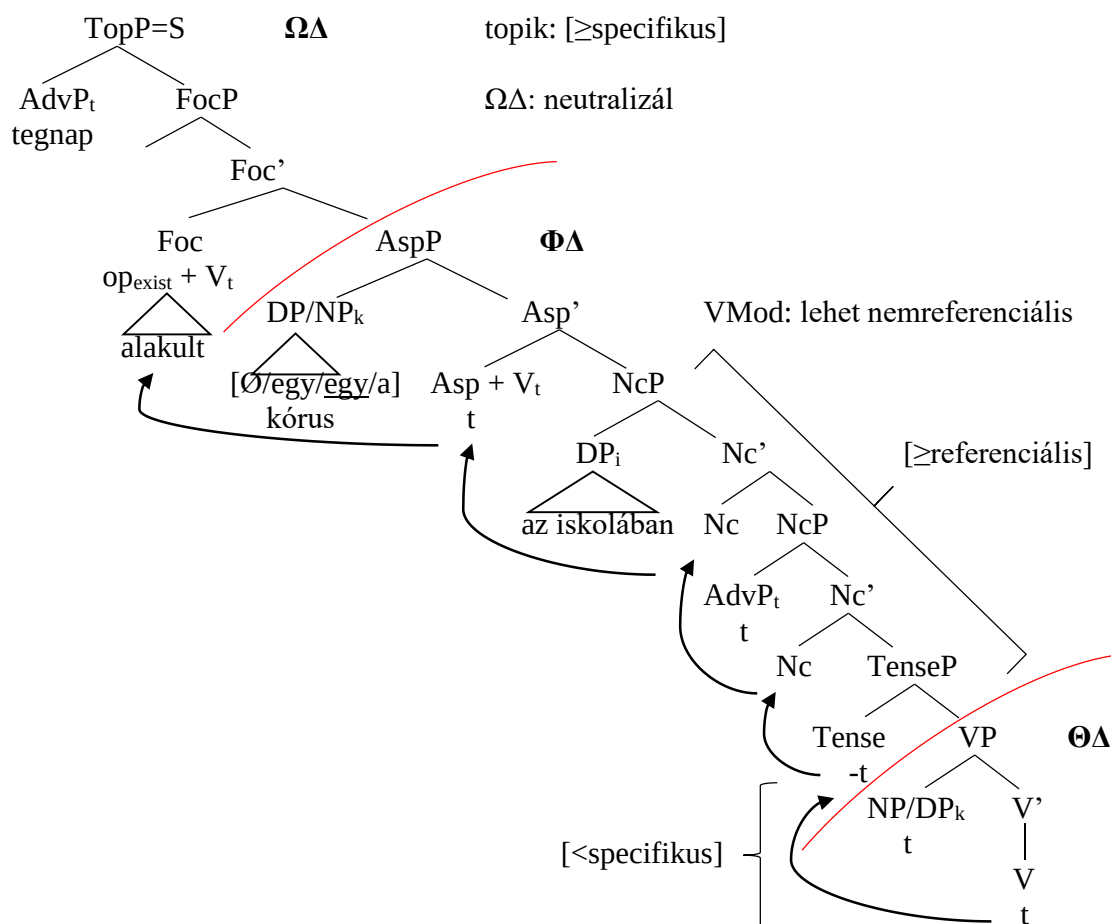
(19) [/]Tegnap | \alakult [Ø/egy/egy/a] kórus az iskolában.

(20) a. [/]Tegnap | \alakítottunk [Ø/egy/egy] kórust az iskolában.

b. [/]Tegnap | \alakítottuk a kórust az iskolában.

Az 5. ábrán látható, hogy az ige páciens argumentuma a $\Theta\Delta$ -ban születik meg, amire az egzisztenciális ige esetén a [<specifikus] megszorítás vonatkozik. Innen $\Phi\Delta$ -ba mozog a páciens, valamint a szabad bővítmények itt születnek. Itt az ige mögötti pozícióban a

[$\geq$ referenciális] megszorítás érvényesül, azonban a páciens tartomány élén lévő igemódosító pozícióba mozog az ige elé, ahol nem érvényes a $\Phi\Delta$ [$\geq$ referenciális] megszorítása. Az ige fókuszpozícióba mozog. Az $\Omega\Delta$ (a topik kivételével) neutralizálja a korábbi megszorításokat. Ugyan csak az ige mozgott fel a fókuszba, az operátor hatással van a páciensre vonatkozó megszorításokra, így a $\Theta\Delta$ -ban megszabott specifikussági kitétel is neutralizálódik.

5. ábra: 'Tegnap | \alakult [Ø/egy/egy/a] kórus az iskolában.

Más a helyzet azonban akkor, ha a VMod pozíció ki van töltve. Ebben az esetben, mint (21)-ben is látható, hiába van a páciens fókuszálva, az igemódosító megakadályozza a neutralizálást. Szűk fókusz esetén kötelező az előfeltevés, de az előfeltevés lehet maga a létrejövés. Az igekötő azonban már megmondja a létrejövést, amit nem tehetünk semmissé, hogy a fókuszban újra megmutassuk.

(21) 'Tegnap a 'menzán | [*Ø/*egy/egy/a] \légy volt ott a levesemben.

Megoldható azonban ez úgy, ha nem csak a létrejövést előfeltételezzük, hanem azt, hogy a létrejövés máshogy történt, mint a korábban elhangzottak alapján, tehát kontrasztot fejezünk ki, vagy mást korrigálunk. Erre látható egy példa (22)-ben.

(22) 'Tegnap a /menzán | [*Ø/*egy/egy/a] \légy volt ott a levesemben, nem szúnyog.

3.2. Folyamatosság és az egzisztencialitás

A progresszív aspektus is képes a Non-Specificity Effect neutralizálására (Alberti 1997).

Ez úgy történhet, hogy ilyen esetben az ige az ΩΔ-ban van, egyfajta fókuszban. Kérdés azonban, hogy a fókuszban mit előfeltételezünk. (23)-ban ha a *legyet*, akkor csupaszon áll a páciens. Amennyiben határozott névelővel áll, akkor a *légy* levesben való bennléte előfeltételezett. A progresszív aspektust É. Kiss (1992) is az operátorzónában képzei el, progresszív operátorral.

(23) a. \Volt már [Ø/egy/egy/a] légy a levesemben.

b. 'Volt már [Ø/egy/egy/a] 'légy a 'levesemben.

A mondat írtó hangsúllyal és anélkül is grammatikus.

4. Nem egzisztenciális igék

Természetesen nem csak egzisztenciális igékre vonatkoznak megszorítások, bár azok nagyobb szakirodalommal rendelkeznek (pl. Milsark 1971, Barwise–Cooper 1981, É. Kiss 1995, Vangsnes 2001). A következőkben az olyan eseteket foglalom össze, amikor a mondat nem tartalmaz egzisztenciális igét.

(24) 'Tegnap az /aulában | 'táncoltam [*Ø/egy/egy/a] \fiúval.

(25)	Yesterday	I	danced	with	[*Ø/a	/a	/the]	boy	in
	tegnap	1Sg	táncol.Past	Ins	[*Ø/egy/egy/a(z)]			fiú	Ine
	the		hall.						
	a(z)		aula						

'Tegnap az aulában táncoltam [*Ø/egy/egy/a] fiúval.'

(24) magyar és (25) angol példamondataiban ugyanazt láthatjuk, mint korábban az egzisztenciális mondatok nem páciens argumentumaival, valamint az igekötős igékkel: nem felülről, hanem alulról van korlátozva a referencialitás. A magyar szakirodalom (l. É. Kiss 1996, Alberti 1997) egy általános effektust ír le az ilyen esetekkel kapcsolatban: a Referentiality Effect-et, ami szerint bizonyos argumentumok referenciálisak kell legyenek.

A $\Theta\Delta$ -ban, mivel az ige nem létezésről, létrejövésről vagy létrehozásról ad információt, így nem korlátozza le a specifikusságot, mint É. Kiss (1996) és Alberti (1997) is leírják. Elsőre úgy tűnhet, hogy a $\Theta\Delta$ itt a magyarban nem hoz megszorításokat, viszont ebben az esetben lehetséges lenne a csupaszság olyan helyeken, ahol a $\Phi\Delta$ megengedi, pl. VMod-ban. Mivel nem ez a helyzet, $\Theta\Delta$ az ilyen igék esetén referencialitást követel meg. A $\Phi\Delta$, ahol az egyeztetés történik, posztverbálisan a referencialitást követeli meg. Ezekből következően a $[\geq\text{referenciális}]$ megszorítás érvényes ebben az esetben.

(26) 'Tegnap az 'aulában | [$\emptyset$ /egy/egy/a] 'fiúval 'táncoltam.

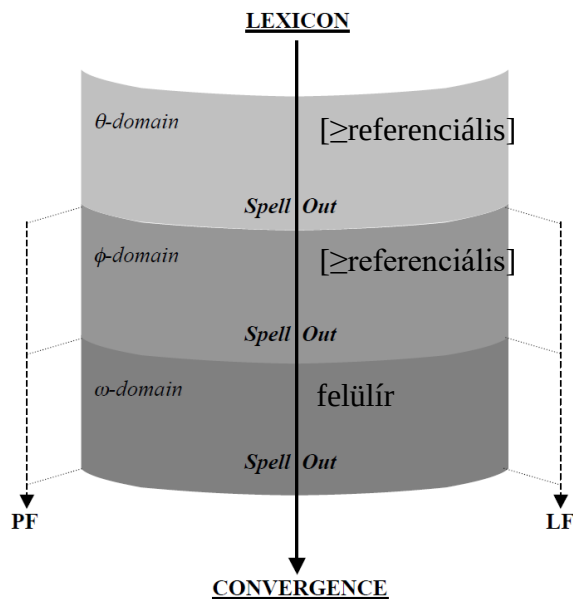
(26)-ban arra láthatunk példát, hogy az egyik összetevő, a *fiú*, az igemódosítói pozícióban van. Mivel az ige nem egzisztenciális, így $\Theta\Delta$ -ban $[\geq\text{referenciális}]$ jegyet követel meg az argumentumaitól. $\Theta\Delta$ -ból az összetevők felmozognak $\Phi\Delta$ -be, ami egyetlen ponton, az ige előtt, megengedi a csupaszságot. Mivel a *fiú* argumentum pont ebben az igemódosítói pozícióban van, így a $[\geq\text{specifikus}]$ megszorítás felülíródik, és a referencialitást sem követeli meg itt a $\Phi\Delta$. Tehát mind a négy referencialitási szint grammatikusnak számít a VMod-ban.

(27) a. 'Tegnap az 'aulában | [$\emptyset$ /egy/egy/a] 'fiúval táncoltam.

b. 'Tegnap | az 'aulában táncoltam [$\emptyset$ /egy/egy/a] fiúval.

(27)-ben fókuszos mondatok láthatók. (a)-ban a *fiú* van fókuszálva. Ebben az esetben ugyan a $\Theta\Delta$ és a $\Phi\Delta$ megköveteli a referencialitást, az $\Omega\Delta$ -ban lévő fókuszpozíció felülírja ezeket a megszorításokat és minden referencialitási szintet megenged. (b)-ben egy másik összetevő van fókuszálva, a *fiú* pedig posztverbálisan található, a VMod-ban, ahol a (10)-(12) példáknál leírt hatások miatt szintén mind a négy referencialitási szint elérhető.

A nem referenciális igékre vonatkozó megszorításokat a 4. ábrán foglalom össze.

4. ábra

5. Absztrakt főnevek

Az eddigiekben arra láthattunk példákat, hogy a magyar nyelvben bizonyos pozíciókban megengedett a csupaszság, az angolban azonban sem az ige előtt, sem az ige mögött nem volt megengedett a nemreferencialitás ezekben a mondatokban. Az angolban tehát más korlátozások is vonatkoznak a referencialitásra, mint a magyarban.

Az angolban a főnévi szerkezet karaktere nem engedi, hogy amennyiben megszámlálható a főnév, szám tekintetében specifikálatlan legyen. Ha nem megszámlálható a főnév, akkor grammatikus a csupaszság. Tehát a csupaszszágot az angolban nem tiltja a $\Theta\Delta$, viszont a főnév tulajdonságai korlátozzák.

(28a)-ban egy elvont főnév, (28b)-ben pedig anyagnév esetén láthatjuk, hogy az angol ezekről a fogalmakról jellemzően névelő nélkül beszél. A határozatlan névelő nem is megengedett, hiszen a megszámlálhatatlanság miatt nem is lehetséges számban specifikálni a referenst.

(28) a. I like $[\emptyset/*a/*a/the]$ psychology.

1Sg szeret $[\emptyset/*egy/*egy/a(z)]$ pszichológia.

'Szeretem a pszichológiát.'

b. I like $[\emptyset/*a/*a/the]$ chocolate.

1Sg szeret $[\emptyset/*egy/*egy/a(z)]$ csokoládé.

'Szeretem a csokoládét.'

A csupaszág mellett elfogadott lehet a határozott névelő használata is, ebben az esetben azonban a magyarral ellentétben nem a csokoládéről, mint anyagnévről, vagyis a csokoládék összességéről teszünk állítást, hanem egy bizonyos féle csokoládéről.

(29) a. 'Szeretem [$*\emptyset$ / $*\text{egy}/\text{egy}/a$] \pszichológiát.

b. 'Szeretem [$*\emptyset$ / $*\text{egy}/\text{egy}/a$] \csokoládét.

(29) mondatainak megfelelő magyar mondatokban azt láthatjuk, hogy szeretés kifejezése esetén a magyar jellemzően határozott névelő által megelőzve beszél absztrakt dolgokról, mint pl. elvont fogalmakról (29a) és anyagokról (29b), annak ellenére. A számszerűséget kifejező határozatlan névelő (vö. Alberti–Laczkó 2018) természetesen a megszámlálhatatlanság miatt nem grammatikus, így a főnév csak csupaszon, vagy határozott névelővel állhat. Mivel (29) mondataiban az absztrakt főnév posztverbálisan áll, érvényesek lesznek rá a 3. és 4. fejezetben leírt szabályok. A $\Theta\Delta$ -ban az ige megköveteli az argumentumtól, hogy $[\geq\text{specifikus}]$ legyen. $\Theta\Delta$ -ból $\Phi\Delta$ -ba mozog az argumentum, ahol a VMod pozíció kivételével a $[\geq\text{referenciális}]$ megszorítás érvényesül. Mivel a *pszichológia* és a *csokoládé* nem a VMod-ban vannak, hanem az ige mögött, így legalább referenciálisak kell legyenek. Így tehát kötelező a névelő használata, de határozatlan névelő nem állhat nem megszámlálható főnév előtt, így az egyetlen grammatikus opció ebben a pozícióban a határozott névelő használata. Fontos azonban megjegyezni, hogy a határozott névelő használata ellenére (29)-ben a szeretés tárgya nem feltétlenül határozott értelmezésű, hiszen általában nem egy bizonyos csokoládéra gondolunk, amikor a fenti példamondatot kimondjuk. Fuyo (2022) szerint vannak olyan esetek, amikor az argumentum nem specifikus értelmezésű, de határozott névelővel áll.

(30) 'Megyek az iskolába.'

(31) I go to school.

1Sg megy Ill iskola

'Megyek az iskolába.'

Az *iskola* lehet $[+\text{absztrakt}]$, ha intézményt jelent, vagy $[-\text{absztrakt}]$, ha a referense épület. Ha az absztrakt értelmezését nézzük, akkor az angolban jellemzően csupaszon áll (31), a

magyarban pedig határozott névelővel (30). A magyar tehát követi a Grohmann-féle tartományok megszabásait, az angolban viszont fontosabb a főnév típusa általi megszorítás.

(32) a. 'Éppen 'mentem 'iskolába.

b. 'Iskolába mentem.

Az, hogy a magyarban az absztrakt főnevek jellemzően határozott névelővel állnak, nem azt jelenti, hogy ez az egyetlen lehetséges eset. (32)-ben arra láthatunk példákat, hogy csupaszon áll a főnév, ami megengedett olyan pozíciókban (32b), mint a VMod vagy az $\Omega\Delta$ operátorai (a topik kivételével) – itt a fókusz –, valamint folyamatos aspektusú mondatokban (32a).

5. Összegzés

Dolgozatom célja az volt, hogy a magyar és az angol nyelv esetén összevegyem, hogy különböző ige típusok esetén és különböző pozíciókban hogyan viselkedik a referencialitás szempontjából. Magyarázataimhoz Grohmann (2000) fáziselméletét használtam, amely szerint 3 tartományon keresztül épül a mondat, és mindegyik tartomány más korlátozásokat szab meg az összetevőkre vonatkozóan. Ezeket a megszorításokat tartományról tartományra végigvezettem mindkét nyelv esetében.

Elképzelésem szerint a Grohmann-féle tartományok különböző referencialitási szintekről hoznak [$>$] vagy [$<$] megszorításokat. A $\Theta\Delta$ az ige jelentésétől függő megszorításokat adja meg, amik a specifikussággal kapcsolatosak: egzisztenciális igék esetén mindkét nyelvben a [$<$ specifikus] megszorítás érvényes a páciens argumentumra, kivéve, hogyha a magyarban igekötős az ige. Ilyenkor a magyar ige az argumentumtól a [$\geq$ specifikus] szintet várja el. Ezzel szemben nem egzisztenciális igék esetén általában [$\geq$ referenciális] a megszorítás a $\Theta\Delta$ -ban.

A $\Phi\Delta$ a referencialitásra szab meg megszorításokat. Itt is hasonlóan működik a két nyelv, mindkettő elvárja a referencialitást. Kivétel ez alól a tartomány tetején lévő igemódosító pozíció, ami megengedi a csupasztságot is. Ezt a pozíciót leszámítva a $\Phi\Delta$ -ba felmozgó összetevőkre nem csak az itt előírt megszorítások érvényesek, hanem a $\Theta\Delta$ megszorításai is.

A $\Omega\Delta$ nem újabb megszorításokat ír elő, hanem törli a korábbi tartományok megszorításait (ez alól kivétel a horgonyzásban résztvevő topik pozíció), itt tehát mind a négy referencialitási szint elérhető. Ez azonban csak a magyarra vonatkozik, mivel az angol mondatok még azelőtt kiolvasódnak, hogy az összetevők felmozognak az operátorzónába.

Nemcsak a Grohmann-tartományok szabják meg, hogy mennyire lehet egy főnév referenciális, hanem a főnév típusa is. Az angol nem engedi, hogy megszámlálható főnevek ne legyenek számban specifikálva, így az ilyen főnevek nem állhatnak csupaszon, míg a magyar egyes pozíciókban (VMod, operátorzóna) megengedi ezt. Absztrakt főnevek esetén azonban az angol jellemzően a névelő nélküli alakokat használja, míg a magyar ilyenkor inkább a határozott névelőt használja.

A nyelvtipológiai különbségek ellenére a két nyelv nagy mértékben hasonlóan viselkedik: nagyjából ugyanazok a kikötések vonatkoznak rájuk ugyanazon ige típusok esetén ugyanazokban a tartományokban. Amennyiben a két nyelvben nem ugyanazok a referencialitási szintek a megengedettek, az azért van, mert az angol nyelvben sokkal korlátozottabban elérhető az operátorzóna (csak a kérdőszó mozog fel oda) vagy pl. igekötő.

6. Felhasznált irodalom

- Alberti Gábor (1997): Restrictions on the Degree of Referentiality of Arguments in Hungarian Sentences. *Acta Linguistica Hungarica* 44 (3-4): 341–362.
- Alberti Gábor–Farkas Judit (2021): Igei és hibrid szerkezetek Grohmann-ciklusai és tartományai a magyarban. In: Hegedűs Veronika (szerk.): *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XXXIII.: Tanulmányok az Átfogó magyar nyelvtan kutatásainak köréből.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 13-42.
- Alberti Gábor–Laczkó Tibor (2018): *Syntax of Hungarian*, vol. 1-2. Comprehensive Grammar Resources. Amsterdam University Press, Amsterdam.
- Barwise, Jon–Cooper, Robin (1981): Generalized quantifiers and natural language. *Linguistics and Philosophy* 4: 159-219.
- Doner, Julianne (2018): *The anchoring domain and the EPP*. Talk at GLOW 41.
- Enç, Mürvet (1991): The semantics of specificity. *Linguistic Inquiry* 22: 1–25.
- É. Kiss Katalin (1995): Definiteness effect revised. In: Kenesei István (szerk.): *Approaches to Hungarian 5: Levels and structures*. JATE, Szeged, 63-88.
- É. Kiss Katalin (1996): Többszörös fókusz a magyar mondszerkezetben. *Néprajz és Nyelvtudomány* 37: 47-66.
- É. Kiss Katalin (2002): *The Syntax of Hungarian*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Farkas Judit–Szabó Veronika–Alberti Gábor (2021): Egy- és többértelműségek igéből képzett és közönséges főnevek csoportjaiban. In: Hegedűs Veronika (szerk.): *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XXXIII.: Tanulmányok az Átfogó magyar nyelvtan kutatásainak köréből.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 125-148.
- Fuyo Osawa (2022): The rivalry between definiteness and specificity: The grammaticalization of definiteness in DP emergence. In: Sommerer, Lorette–Keizer, Evelien (szerk.): *English noun phrase from a functional-cognitive perspective: Current issues*. John Benjamins, Amsterdam, 79-106.
- Grohmann, Kleanthes K. (2000): *Prolific peripheries: A radical view from the left*. Doktori értekezés, University of Maryland.
- Lyons, Christopher (1999): *Definiteness*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Milsark, Gary (1977): Toward an explanation of certain peculiarities of the existential construction in English. *Linguistic Analysis* 3: 1-29.
- Othaman, Arazoo Rashid (2016): Syntactic devices expressing focus in English and Kurdish: A comparative study. *International Journal of Kurdish Studies* 2 (2): 1-14.

- Varga László (2016): The intonation of topic and comment in the Hungarian declarative sentence. *Finno-Ugric Languages and Linguistics* 5 (2): 46-77.
- Vangsnes, Øystein Alexander (2001): On noun phrase architecture referentiality and article systems. *Studia Linguistica* 55 (3): 249-299.
- Viszket Anita (2012): Pusztá NP van a mondatban. In: Alberti Gábor–Kleiber Judit–Farkas Judit (szerk.): *Nyelvészeti Doktorandusz Füzetek különkiadása: Vonzásban és változásban*. Pécsi Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola, Pécs, 160-180.